

Enige gegevens over voormalige en huidige kolonies van de Blauwe Reiger in Oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen.

Door G. M. P. Sponselee

Inleiding.

De Blauwe Reiger, *Ardea c. cinerea*, is een opvallende verschijning in de polders van oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen en omdat momenteel veel diersoorten en zeker die soorten, die in het netwerk van voedselketens een hoge plaats innemen of een eindschakel vormen, in hun voortbestaan bedreigd worden, is het noodzakelijk van tijd tot tijd de balans eens op te maken. De Blauwe Reiger is zo'n soort, waarvan men zich kan afvragen, of de sterkte van de regionale populatie toe- dan wel afneemt.

Diverse factoren kunnen hun invloed doen gelden, bv. voedselschaarste door verbeterde ontwatering of door een algemene verarming van het milieu. Ook pesticiden kunnen hierbij een rol spelen. Deze kunnen van directe invloed zijn op de voedselrijkdom en op de soort, terwijl bovendien via de resterende prooien accumulatie van deze stoffen kan plaatsvinden, wat funest kan zijn voor de jonge vogels; het broedsucces kan beïnvloed worden doordat een dunnere — en dus kwetsbaardere — eischaal wordt geproduceerd en tenslotte kunnen ook gedeeltelijk vergiftigde vogels bij verminderde weerstand (vorst bv.) alsnog sterven. In vele gevallen zijn er over het voorkomen van diverse soorten in oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen weinig gegevens beschikbaar. Door de landelijke inventarisaties van vooral Brouwer (1923, 1937, 1940, 1943 en 1946), Van der Ven (1962) en Braaksma, Mörzer Bruyns en Brouwer (1950) ligt dit voor de Blauwe Reiger iets gunstiger.

Uitgaande van deze literatuurgegevens zijn we navraag gaan doen bij veel personen naar gegevens over de bekende — en aan het begin van het onderzoek nog onbekende — kolonies. Bij een dergelijk onderzoek treedt het sneeuwbal-effect op: als de persoon, waarvan men gegevens hoopt te verkrijgen iets of niets weet, kent hij meestal wel personen die er zeker meer van weten. Vaak is dat zo en op die manier is het mogelijk gebleken toch nog heel wat gegevens over vroegere en huidige kolonies te weten te komen.

Soms zijn de mededelingen tegenstrijdig en daardoor moeilijk te interpreteren, maar soms ook vullen ze elkaar aan of worden reeds eerder verkregen gegevens bevestigd.

Alvorens over te gaan tot de behandeling van de verkregen resultaten, wil ik op deze plaats nogmaals mijn dank betuigen aan allen die mij op enigerlei wijze behulpzaam zijn geweest. Het zijn er te veel om ze allemaal op te noemen — in enkele gevallen weet ik de naam niet eens — maar een uitzondering wil ik maken voor de heer F. K. Haak te Hoek die mij zijn aantekeningen over de kolonies De Punthoeve, Axelse Sassing en Het Plaatje beschikbaar stelde; voor de heer A. Bogaert te St. Jansteen die het kaartje bij dit artikel vervaardigde en voor de heren mr. T. Lebrete te Middelburg en W. H. H. Snuverink te Hulst die zo bereidwillig waren de tekst kritisch door te lezen en van opmerkingen en aanvullingen te voorzien.

Verzamelde gegevens.

A. Voormalige kolonies. (Zie kaart)

1. Nieuw Neuzenpolder, Terneuzen, hoeve Op Hoop van Zegen, H. A. Dekker-de Jonge. In het overzicht door Brouwer in 1950 gepubliceerd worden voor de jaren 1908/09 en 1925 geen aantallen opgegeven (*Ardea* 38: 153).

Brouwer (en zijn correspondenten) zijn kennelijk niet op de hoogte geweest van het bestaan, want ons is medegedeeld dat de kolonie rond 1900 al aanwezig was. Omtrent het aantal nesten is weinig met zekerheid bekend. Een grote kolonie is het echter nooit geweest, want het grootste aantal aan ons medegedeeld is

40. Behalve de vermelding dat de kolonie in ieder geval ook in 1941 bewoond was (H. A. Dekker, mond. med.) en navolgende zinsnede op een in mijn bezit zijnde briefkaart van G. A. Brouwer aan de heer F. Koch te Hulst, gedateerd 14 maart 1930: 'mogelijk is de vestiging bij de zgn. Zeven Steeën afkomstig van vogels die destijds bij Biervliet verdreven werden', krijgen we pas enkele jaren later exacte gegevens:

1936 (14/4): 38 nesten (Ardea 26: 58);

1939 (2/4): 24-tal nesten, waarvan nog 2 in aanbouw. Al enkele jongen. (Ardea 29: 198).

In 1940 worden de bomen gerooid en wordt het weiland gescheurd. Een klein aantal broedparen trachtte zich te handhaven:

1944 (begin april): 4 nesten in pereboom. (Ardea 34: 335). Dat is ook het laatste jaar geweest dat op Op Hoop van Zegen de Blauwe Reiger genesteld heeft. De boerderij — voor zover nog aanwezig — ligt thans binnen het fabriekscomplex van Dow Chemical.

2. Nieuw Neuzenpolder, Terneuzen, hoeve M. de Regt.

Deze kolonie heeft gelegen tegenover de kolonie op Op Hoop van Zegen en is ook daaruit ontstaan. In welk jaar de stichting plaats vond is onbekend. De kolonie was in 1922 aanwezig. Zij heeft — op een uitzondering na — altijd minder nesten geteld dan de hiervoor genoemde kolonie.

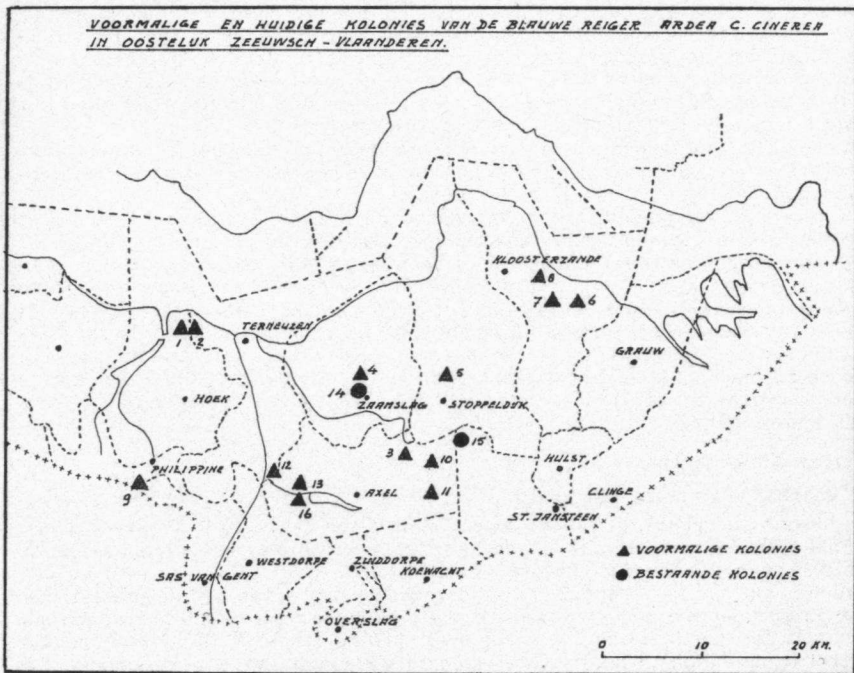
Ook hier is in 1940 het merendeel der bomen gerooid en het weiland gescheurd. In enige gespaarde bomen konden zich enkele broedparen handhaven:

1944 (begin april): 14-tal nesten (Ardea 34: 335).

Daarna is de kolonie definitief verdwenen. In Ardea 38: 153 wordt van deze kolonie geen melding gemaakt voor de jaren 1908/09, 1925 en 1936 voor 1949 wordt aangegeven dat de sterkte onbekend is.

3. Beostenblijpolder, gem. Axel, hoeve Steenbosch.

Plm. 1870 telt de kolonie 100 à 125 nesten, waarvan 27 nesten in een boom. In 1905 zijn er ca. 70 nesten. Dit aantal blijft de volgende jaren min of meer constant. Omstreeks de jaren 1914-1917 zijn er minstens 50 nesten (W. P. A. Colsen) In 1918 worden alle bomen gerooid op die langs de oprit na, maar hierin hebben zich nooit Blauwe Reigers gevestigd (K. de Putter, mond. med.).

4. Zaamslag, voorheen gem. Zaamslag, thans Terneuzen, hoeve De Kleine Tempel.

Deze kolonie is opgekomen rond 1925 in een perceel met 200 olmen. De maximale sterkte is tot 100 nesten geweest. Toen in 1942/43 de bomen gerooid werden, telde de kolonie ca. 60 nesten (C. van Moeve, mond. med.). Zie B nr. 14.

5. Vogelfort Hengstdijk, voorheen gem. Vogelwaarde, thans Hontenisse, hoeve J. de Feyter.

De kolonie bevond zich op een boomweide met 72 olmen. In 1890 was zij reeds aanwezig. Omtrent de sterkte lopen de meningen uiteen. Een zegsman spreekt van 200 à 300 nesten, een ander van ca. 8 per boom wat neerkomt op een totaal van 500 à 600 nesten. De juistheid van deze cijfers is helaas niet meer te achterhalen, maar ook anderen spreken van 'ontzettend veel' en 'enorme aantallen'. In de jaren 1916-1918 zijn de bomen gerooid op 1 na. Hierin hebben zich tot p.m. 1930 2 à 3 broedparen kunnen handhaven. In dat jaar is deze boom, die zwaar gehavend was door bliksemingslag, gerooid, wat tegelijk het einde was van deze vestiging.

6. Krulspolder, Lamswaarde, gem. Hontenisse, hoeve P. J. van Mol.

Het aantal olmen bij deze boerderij was vrij groot en er moet een tamelijk grote kolonie Blauwe Reigers geweest zijn. Aantallen zijn echter nauwelijks meer te achterhalen. Ze wordt bij de telling van 1908/09 niet vermeld. Het is niet bekend of de kolonie toen nog niet bestond, of dat ze onopgemerkt is gebleven. Wel beschikken we over een opgave uit 1912: ca. 40 nesten. De bomen waren versleten. De kolonie nam in sterkte af. Enkele jaren later nog wel Blauwe Reigers aldaar, maar minder. (Med. J. de Brouwer). Het merendeel der bomen is in 1918 gerooid. In enkele exemplaren die gespaard werden telde Brouwer (1926) in 1925: p.m. 3 paar (*Ardea* 15: 120) en in 1926 (18/8): 2 nesten. (*Ardea* 26: 58). Over 1936 is er geen opgave (idem). Dit komt overeen met onze bevindingen. De kolonie was toen reeds verdwenen, want de resterende bomen zijn gerooid voor of rond 1930. Het jaar na het vellen trachtten de vogels zich te vestigen in enige nabij de voormalige broedplaats staande Canadese populieren. Deze nestelpoging had nauwelijks of geen succes. De vogels hebben zich vermoedelijk gevoegd bij kolonie nummer 7.

7. Krulspolder, Lamswaarde, gem. Hontenisse, hoeve F. van Geyt.

De eerste gegevens over deze kolonie dateren uit:

1912: slechts enkele nesten J. de Brouwer; 1925: ± 7 nesten (*Ardea* 15: 120); 1926 (18/8): 7 nesten (*Ardea* 26: 58); 1933: ca. 15 paar.

Het rooien van de bomen is begonnen in 1932, voortgezet in 1934/35 en voltooid in 1940.

Brouwer (1937) beschikt niet over gegevens over het jaar 1936. Ondanks het feit dat er toen nog olmen stonden, waren de vogels waarschijnlijk toch al verdwenen.

8. Kruladorp, gem. Hontenisse, hoeve Collot d'Escury.

Deze kolonie wordt in geen enkele publicatie genoemd. Desondanks bestond ze al in 1920 (Med. J. Neeteson). De kolonie was verdeeld over 2 bomen, die ongeveer 150 meter van elkaar stonden.

Omstreeks 1935 waren er in de ene boom 27 nesten en in de andere 14 à 15.

Na het broedseizoen is een boom gerooid. Het seizoen daarop bevatte de resterende boom 34 nesten. De sterkte van de kolonie is toen geleidelijk verminderd. De volgende gegevens (door eigen waarneming verkregen) dateren van bijna 20 jaar later:

1954 (20/5): 8 nesten; 1955 (25/4): 8 nesten; 1956 (30/6): boom en derhalve kolonie verdwenen. In dat jaar hebben enige vogels een vierstal nesten gebouwd in een olmenrij langs een dijk ca. 500 meter verwijderd van de vroegere nestboom. Deze poging is echter mislukt, want er zijn geen jongen grootgebracht. Sindsdien is de Kruispolder definitief verlaten.

9. Philippine, gem. Sas van Gent.

In De Wielewaal 17 (1951) pag 303 meldt een (redactionele?) voetnoot:

— Op te merken valt dat de Blauwe Reiger broedvogel was van Zeeuws-Vlaanderen in 1951: een kolonie van 4 nesten dicht bij de baan Boekhoute-Haven naar Philippine, juist voor Philippine. —

Merkwaardig genoeg hebben wij over deze kolonie geen enkele verdere informatie kunnen krijgen. Onze zegslieden ter plaatse wisten niet van het bestaan van een reigerkolonie af. Wel (we citeren letterlijk) 'in de richting Boekhoute (dus in België). Deze kolonie is in de jaren 1912 tot 1914 verdwenen. De kolonie was aan het begin van deze eeuw al aanwezig en verscheidene nesten sterk.

Bij Isabellasluis op Nederlands gebied kon niet, want dat was allemaal water (de nog niet afgesloten Braakman, Sp.) en voor zover het geen water was ontbrak de geschikte nestgelegenheid'.

Tot zover onze zegslieden. Aanvullende gegevens over deze kolonie — voor zover die nog te krijgen zijn — zijn dus zeer wenselijk.

10. Kijkuit, gem. Axel, hoeve Reigersbosch.

Als men op zoek is naar voormalige broedplaatsen van Blauwe Reigers, begint men de naspeuringen min of meer onvermijdelijk op hoeve Reigersbosch. Zo dacht ook G. A. Brouwer er over, want in de reeds eerder vermelde briefkaart schrijft hij: 'Bij Kijkuit (tusschen Axel en Hulst) herinnert alleen nog de naam van de boerderij 'Reigersbosch' aan deze vogels'. De huidige bewoner, de heer Ysebaert, deelde ons mede, dat de naam van de boerderij reeds uit de Middeleeuwen stamt, maar recentelijk niets meer met reigers van doen had. Dit werd tegengesproken door de heer J. Warrens, die wist te vertellen dat hij zich uit de jaren 1912 tot 1917 Blauwe Reigers herinnerde op genoemde hoeve. Hij sprak over enkele nesten. De heer A. van Acker, arts te Sittard, die in de jaren 1908 tot 1918 (beide plm.) veel vakanties doorbracht op het nabijgelegen Groot Eiland schrijft: 'zij hadden hun massa's nesten in de iepen op Reigersbosch, toen bewoond door familie Ysebaert bij de Kijkuit, verder . . . enz.'

Verdere gegevens ontbreken, maar het is niet onmogelijk dat ook hier, zoals op veel andere boerderijen in 1918 de bomen gerooid zijn (ze waren toen zeer duur) en dat daardoor de kolonie verdwenen is.

11. Kijkuit, gem. Axel, nabij Monument.

De heer P. Brand, historicus te Hulst, herinnert zich een kolonie in de olmen langs de weg Axel-Hulst, nabij Kijkuit, iets ten oosten van het Poolse monument. Hij zegt dat er rond 1920 tientallen nesten waren en dat de kolonie in 1923 nog aanwezig was. Nadien heeft hij de kolonie uit het oog verloren, omdat zijn dagelijkse gang naar school langs die weg in dat jaar beëindigd werd. Verdere gegevens ontbreken geheel. Is dit misschien de gehele of een gedeelte van de kolonie, die op Reigersbosch (en elders) een paar jaar eerder verdreven was? **12. Station 'Koeschorre', Coegorspolder, Sluiskil, gem. Terneuzen.**

De reeds eerder genoemde heer A. van Acker noemt in zijn brief voor de periode 1908-1918 ook station Koeschorre. Hij noemt geen aantallen. Een enkele omwonende wist echter te melden dat er in de jaren 1945/1946 30 à 35 nesten waren. In de jaren 1965 tot en met 1967 moet deze kolonie verdwenen zijn.

Dat is dus vrij recent en het verbaast ons dan ook wel, dat we er niet in slaagden meer ooggetuigen te vinden.

Deze kolonie stond vermoedelijk in nauw contact met de complexe vestiging bij Axelse Sassing (zie nr. 13; op het kaartje 13 en 16). Dat hier een vergissing in het spel zou zijn en dat met deze kolonie dezelfde bedoeld wordt als die van Axelse Sassing wordt tegengesproken door het feit dat onze zegsman uitdrukkelijk mededeelde, dat toen ook 'die bij van Hoeve' er al was. Dit werd (ongevraagd) bevestigd door de heer A. van Acker die schrijft: '.... verder kende ik een grote broedplaats op de Sassing bij Axel (van Dixhoorn) en bij het station Koeschorre bij Sluiskil'.

13 + 16. Axelse Sassing, gem. Axel, hoeve J. van Hoeve e.a.

Thyssen (1910) beschikt niet over gegevens uit de jaren 1908/09 betreffende deze kolonie. Of ze toen reeds bestond is niet meer te achterhalen. Van Oordt (1919) spreekt over een aalscholverkolonie die hij in 1918 bezocht nabij Axel in de richting van het kanaal Terneuzen-Gent. Hij zegt:

— 'Ook reigers worden verdreven. Zij zijn daarom voor het grootste deel verhuisd naar bomen rond een boerderij vlak bij, waar ik ook 2 of 3 aalscholvernesten telde'.

Ook in 1917 en 1919 broedden hier Blauwe Reigers. Er zijn tijdelijk 2 kolonies, vlak bij elkaar geweest. Omtrent de sterkte zijn geen gegevens bekend. Deze krijgen we pas over:

1925: boerderij J. van Hoeven (moet zijn Van Hoeve, Sp.) plm. 100 nesten (Ardea 15: 120). Hier wordt niet over 2 kolonies gesproken. Ook niet in 1926. 1926 (17/8): 105 nesten op boerderij Verhoeve, zie boven, Sp., (Ardea 26: 58).

Volgens een mededeling van de heer A. W. Dekker moet in of na 1926 de kolonie over 2 groepen bomen verdeeld zijn geweest, beide in de Coegorspolder: één rond de boerderij van Van Hoeve en één tegen het kanaaltje Sluiskil-Axelse Sassing.

De Blaauwe Relger is een opvallende verschijning in de polders van oostelijk Zeeuws-Vlaanderen.

Foto: P. Munsterman

In 1936 (15/4) zijn er 40 nesten (Ardea 38: 153). Op 26/6/1942 worden er 15 nesten geteld (Ardea 32: 193) 10/4/1944 22 nesten (Ardea 34: 335).

In 1948 merkt Brouwer (Ardea 38: 153) op:

'De opgave uit 1926 (Ardea 15: 120) is niet identiek met die uit 1944 (Ardea 34: 335). In 1926 bevond de kolonie zich op zware iepen op het erf van de boerderij van de kinderen van Jan van Hoeven, in 1944 op iepen aan het kanaaltje langs de weg naar Sluiskil'. De bomen rond de boerderij zijn in 1940 gerooid. 1949: plm. 12 nesten (Ardea 38: 153).

In 1950 zijn ook die bomen gerooid en heeft de kolonie zich verplaatst over het kanaaltje in de Smitsschorrepolder. De eerste gegevens krijgen we pas enige jaren later:

1955 (22/4): 4 nesten (Sp.); 1956: deze kolonie valt in de categorie 1-5 nesten. (Limosa 35: 267); 1957: 6 broedgevallen (Limosa 32: 38); 1961 (7/4): 14 bezette nesten (Enkelaar); (13/4) 17 bezette, nesten (Enkelaar); 1964: 9 nesten (Haak); 1965: 16 nesten (id.); 1966 (22/4): 17 nesten (id.); 1967: 13 broedgevallen (Ottens); 1968 (27/4): 11 paar (Delta Instituut); 1969 (6/4) 12 paar (id.); 1969: 9 bezette nesten (Haak) (zonder datum, dus kan voor 6 april geweest zijn. Sp.); 1970: 4 à 5 nesten (Ottens); 1971: geen broedgevallen meer.

Sinds 1 april 1969 is door een gemeentelijke herindeling een gedeelte van de gemeente Biervliet westelijk Z.VI.) toegevoegd aan de gemeente Terneuzen (oostelijk Z.VI.). Een achttal voormalige kolonies ligt sindsdien op oostelijk Zeeuwsch-Vlaams grondgebied. De situatie ten westen van de Braakman is uitvoerig beschreven door Enkelaar (1962). Volledigheidshalve memoreren we hier beknopt de betreffende kolonies (de nummering van Enkelaar is aangehouden).

(21) Hofstede Relgershof, Helenapolder, Biervliet.

Reeds bestaand tussen 1890 en 1900. Opgegeven aantallen variëren tussen enkele nesten en 200 stuks. De kolonie is in 1943/44 verdwenen.

(22) Hofstede Mangnus, Helenapolder, Biervliet.

Deze boerderij ligt tegenover de hofstede bedoeld in 21. Rond 1890 nestelden er ook een aantal in olmen bij deze boerderij.

(23) Hofstede Buyk, Mariapolder, Biervliet.

Deze kolonie is vermoedelijk ontstaan in 1920 uit nr. 21, al beweert een andere zegsman, dat er in 1912 al nesten waren. De kolonie is na het broedseizoen 1925 verdwenen. De kolonie is minstens 40 nesten groot geweest.

(24) Hofstede Cortvriendt, Oranjepolder, Biervliet.

De eerste gegevens dateren uit 1905, de laatste uit 1912/13 (minstens 50 nesten), want toen zijn de bomen geveld.

(32) Hofstede den Hamer, Wilhelmnapolder, Biervliet.

Deze kolonie is hier rond 1938 ontstaan en verdwenen in 1944/46. De sterkte is onbekend. In 1962 weer enkele nesten in dezelfde omgeving (nr. 48).

(43) Schorersgraf, Biervliet.

Dijk met olmen bij Dellaert/Boeye. 2 nesten in 1933/34.

(44) Schaapskool Paulinapolder, Biervliet.

1943 en 1944: 2 nesten.

Diverse factoren kunnen invloed hebben op de regionale populatie.

Foto: H. Koks

(48) Dijk tussen Hoofdplaat en Wilhelminapolder, zuid van kom gem. Hoofdplaat.

1959: 3 nesten; 1960: 3 nesten; 1961: 3 nesten; 1962: 1 nest.

Deze kolonie is tussen 1962 en 1967 verdwenen. (Enkelaar, 1967).

Situering en gegevens zijn niet verwerkt op het kaartje noch in de tabellen. Voor volledige gegevens mogen we verwijzen naar bovengenoemde auteur.

B. Huidige kolonies.

14. Zaamslag, gem. Terneuzen, hoeve De Punt.

Naar een mededeling van de heer A. Dees was in 1903 deze kolonie bewoond, echter hoogstens met 1 à 2 nesten en dat misschien tot 1917. In ieder geval was er in 1930 op deze boerderij geen kolonie. Rond 1940 (vermoedelijk 1941) is de kolonie opnieuw ontstaan uit vogels afkomstig van kolonie nummer 4, hoeve De Kleine Tempel. De eerste vestiging van 2 à 3 nesten was in een olm in de oprijlaan, later werd een plataan in dezelfde laan gekozen. Omdat de vele in de laan liggende doornige takken overlast bezorgden, werden de vogels verjaagd. Zij vestigden zich toen in een aantal olmen bij 'de put', een parkje gelegen tegen de oprijlaan aan. (Med. mevr. Dieleman).

In 1944 (10/4): waren er 25 nesten (Ardea 34: 335); 1949: 20 à 25 nesten (Ardea 38: 153); 1954 (21/4): 35 à 40 bewoonde nesten (Sp.); 1955 (2/6): 33 nesten (id.); 1956: deze kolonie valt in de categorie 6-30 nesten. (Limosa 35: 267); 1957: 33 broedgevallen (Limosa 32: 38); 1958: 35 nesten (Haak); 1959 (26/4): 41 bewoonde nesten (id.); 1961 (16/4): 34 nesten (id.); 1964: 22 nesten (id.); 1965: 16 nesten (id.); 1966 (22/4): 8 nesten (id.); 1967 (29/4): 9 broedgevallen (id.); 1968 (27/4): 8 paar (Delta Instituut); 1969 (30/4): 6 bezette nesten (Vj. 17: 91); 6 paar (Delta Instituut); 1970: 4 broedgevallen (Haak); 1971: 8 nesten (id.).

15. Luntershoek, gem. Hulst, Het Plaatje.

Volgens mededeling van de heer L. de Feyter moet de kolonie er al rond 1900 geweest zijn. Hij zegt:

'Ruim 70 jaar geleden — rond 1900 — waren ze er al. Ik, thans 78 jaar (in 1971, Sp.) was 5 jaar toen een koeiewachttertje eieren uit de nesten haalde en met zijn broek bleef haken. Die historie is me bijgebleven. Voor W.O. II waren er veel'.

De heer Van der Weduwe weet zich te herinneren, dat ze er in de jaren 1914-1918 waren. Tussen ongeveer 1934 en 1937 waren er plm. 22 nesten. De heer P. Smits echter weet zeker, dat er in 1937 geen nesten waren van deze soort op Het Plaatje. Ook de heer J. de Meyer weet, dat ze er lang geweest zijn. In 1929 waren er evenmin nesten. Pas in de jaren 1950-1955 komt er opeens weer 1 nest (P. Smits). Geleidelijk aan groeit de kolonie tot 4 nesten en blijft lang op die sterkte. Haak vindt in

1964: 2 nesten; 1965: 8 nesten (id.); 1966 (31/3 en 28/4): 19 nesten (id.); (6/6): 24 nesten (id.); 1967: 36 broedgevallen (id.); 1968: 43 paar (Delta Instituut); 1969: 45 paar; 1970 (30/4): plm. 80 nesten (Sp. en Wijnaendts); 1971: 85 nesten (naar telling op 17/2/1972 door F. K. Haak).

In tabel 1 zijn alle ons bekende kolonies vermeld en per decennium (behoudens 2 uitzonderingen nl. vóór 1900 en 1970-1971) de jaartallen gerangschikt waarover gegevens beschikbaar zijn.

De in het begin van dit artikel uitgesproken vrees, dat veel diersoorten in hun voortbestaan bedreigd worden, lijkt zich hier op een duidelijke wijze te manifesteren: in de jaren 1910-1919 zijn er totaal 10 kolonies en geleidelijk aan vermindert dat aantal tot 2 in 1971.

In principe hoeft een vermindering van het aantal kolonies niet tegelijkertijd de afnemning van het aantal broedparen in te houden: het is mogelijk dat een aantal kolonies verdwijnt en dat het bestand daarvan zich voegt bij andere kolonies of dat enkele kolonies zich tot één samenvoegen en zich elders vestigen. Als we een tweetal decennia vergelijken:

	Aantal kolonies	Aantal nesten geschat (minima) of geteld
1910-1919	10	ruim 300
1950-1959	5	plm. 50

dan blijkt duidelijk dat er echter naast een afnemning van het aantal kolonies ook een vermindering is van het aantal broedparen. Ofschoon de vermindering

Tabel 1. Jaren en aantallen (soms bij benadering), waarover gegevens betreffende de Blaue Reigerkolonies in Oostelijk Zeeuws Vlaanderen, bekend zijn.

	voor 1900	1900-1909	1910-1919	1920-1929	1930-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1971
1. Op hoop van Zegen		± 1909 ?	1914 ?		1936 38 1939 24	1944 4			
2. De Regt			1914-1917 ± 50	1922 ?		1944 14			
3. Steenbosch	± 1870 100 à 125	1905 70		1925 100		1942/43 60			
4. Kleine Tempel			1916/18 200 à 300		± 1930 2 à 3				
5. Feyter	1890 200 à 300		1912 40	1925/26 3 resp. 2	1933 15				
6. Van Mol			1912 enkele	1925/26 7 resp. 7					
7. Van Geyt				1920 ?	1935 41/42 1936 34		1954 8 1955 8 1951 4		
8. Kruisdorp									
9. Philippine									
10. Reigerbosch		1908	1918 ? 1912-1917 enkele						
11. Kijkuit Monument				1920; 1923 tientallen					
12. Koeschorre		1908	1918 ?			1945/46 30 à 35		1965/67 ?	
13. Sassing			1918 ?	1925 100 1926 105	1936 40	1942 15 1944 22 1949 12	1955 4 1957 6	1961-1969 min. 9 max. 17	1970 4 à 5
14. De Punt		1903 1 à 2	1917 1 à 2			1941 2 à 3 1944 25 1949 20 à 25	1954-1959 min. 30 max. 41	1961-1969 min. 6 max. 34	1970 4 1971 8
15. Plaatje		± 1900 ?	1914-1918 ?		1934 22		1950-1959 1 tot 4	1964-1969 min. 2 max. 45	1970 80 1971 85

van het aantal kolonies voortschrijdt, heeft de daling van het aantal paren daarmee geen gelijke tred gehouden. Dit blijkt uit de relatief gunstige cijfers uit tabel 2.

Tabel 2. Aantal bewoonde nesten van de Blauwe Reiger in 3 kolonies in O.Z. Vlaanderen van 1964-1970.

	Punthoeve	A. Sassing	Plaatje	Totaal
1964	22	9	2	33
1965	16	16	8	40
1966	8	17	24	49
1967	9	13	36	58
1968	8	11	43	62
1969	6	9	45	60
1970	4	4/5	60	88/89

In 7 jaar valt weliswaar één kolonie weg en vermindert een tweede sterk in bezetting, maar één — Het Plaatje — groeit hard en we mogen dan ook een stijging constateren van 33 naar 88 à 89 broedparen voor het hele gewest.

Uit deze gegevens zou geconcludeerd kunnen worden, dat er voor deze soort in ons gewest nog een bestaansmogelijkheid is. Wellicht dat hij zijn biotoop, dat volgens Bauer en Glutz von Blotzheim (1966) als volgt kan omschreven worden: — Gewässer aller Art, stehende oder fließende, süsse, brackigige oder salzige, sofern sie oder wenigstens ihre Uferzonen seicht genug zum Abwaten und nicht völlig zugewachsen sind —, nog in voldoende mate kan vinden aan de vele kreken, waarmee ons gewest doorsneden is en waar hopelijk bij voortdurend voedsel voorhanden zal zijn, al leeft de Blauwe Reiger niet uitsluitend van in het water levende organismen.

Conclusie en samenvatting.

Ofschoon de laatste 70 jaar het aantal kolonies sterk is teruggelopen, waarmee tevens een daling van het aantal broedparen gepaard ging, zien we sinds 1964 weer een geleidelijke stijging van het totale aantal broedparen.

Recent verdwenen zijn de restanten van de eens zeer sterke kolonie bij Axelse Sassing en het laat zich aanzien dat de kolonie op de Punthoeve dezelfde weg op zal gaan, al is er sinds 1971 weer een toename te constateren.

Slotopmerking.

Een groter aantal broedparen van de Blauwe Reiger dan een tiental jaren geleden is in onze tijd op zich natuurlijk een feit om er met enige gepaste vreugde bij stil te staan, maar anderzijds vervult de concentratie van bijna alle broedparen van één soort van ons gewest op één plaats ons met enige zorg, want een concentratie is erg kwetsbaar.

De kolonie geniet bescherming, doordat ze gelegen is in een Vrij Vogelreservaat van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, hetwelk niet voor publiek toegankelijk is, maar toch dient in overweging genomen te worden, of er niet een hechtere basis te vinden is, om deze kolonie de grootst mogelijke bescherming te bieden.

Voor aanvullende gegevens houden wij ons bijzonder aanbevolen.

- G. M. P. Sponselee, *Saxhavenstraat 5, Hulst.*

LITTERATUUR:

Bauer, K. M. en U. N. Glutz von Blotzheim, (1966): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band I. Ak. Verlagsgesellschaft. Frankfurt am Main. 483 pp.

Braakama, Sj., M. F. Mörzer Bruyns en G. A. Brouwer, (1950): Overzicht van de broedkolonies van de Blauwe Reiger in Nederland in 1949. *Ardea* 38: 135-162.

Brouwer, G. A., (1926): De sterkte der Nederlandsche Blauwe Reigerkolonies in 1925. *Ardea* 15: 113-149.

— (1937). Waarnemingen van broedvogels en trekvogels in 1936. I. Broedvogels 1936. *Ardea* 26: 52-68.

— (1940). Waarnemingen van broedvogels en trekvogels in 1939. I. Broedvogels 1939. *Ardea* 29: 192-209.

— (1943). I. Broedvogels 1942. *Ardea* 32: 181-228.

— (1946). I. Broedvogels in 1944 en 1945. *Ardea* 34: 317-380.

Enkelaar, H. (1962): De stand van de Blauwe Reiger (*Ardea cinerea*) voorheen en thans in West Zeeuwsch-Vlaanderen (Het Vierde District). Gestencilde uitgave Vogelbeschermingswacht West Zeeuwsch-Vlaanderen, Oostburg, 13 pp.

— **e.a., (1967):** De avifauna van West Zeeuwsch-Vlaanderen. Gestencilde uitgave, 45 pp.

Ven, J. van der, (1962): Het aantal broedplaatsen van de Blauwe Reiger (*Ardea cinerea* L.) in Nederland in 1956 en '61. *Limosa* 35: 226-269.

De Dollard bedreigd

Dit rapport van de Werkgroep Dollard bevat een samenvatting van de bezwaren tegen het dijk- en kanaalplan, conclusie, biologische aspecten en de financiële aspecten van de waterstaatkundige werken in de Dollard. Een literatuurlijst sluit dit rapport dat contra een kanaal door de Dollard is. Verreweg het belangrijkste bij de biologische waardebepaling van de Dollard, zijn de vogels. Een verkleining van de Dollard zal een afname van het aantal vogels betekenen. Er schijnt geen ander gebied bekend te zijn met zulke hoge aantallen pleisterende Watersnippen. Van de Kemphaan gaan reeds hoe langer hoe meer baltsplaatsen en pleisterplaatsen door ruilverkavelingen, ontwatering en Delta-werken verloren. Door het voorkomen van de buitengewoon grote aantallen vrij zeldzame steltlopers vervult de Dollard een onmisbare functie in het geheel van de Waddenzee. Op Nederland rust een zware internationale verantwoordelijkheid, omdat grote delen van de populaties, die in Scandinavië en Noord-Rusland broeden tijdens de herfst en winter in Nederland verblijven.

De waarde die de vogels voor de natuurwetenschap hebben is bijzonder groot. Maar ook voor de mensheid als geheel kunnen de vogels een belangrijke functie vervullen in het stabiel houden van het milieu. Het landschapstype van de Dollard heeft een grote zeldzaamheid, vanwege het brakwatergetijdenkarakter. Mede door het verloren gaan van vele gebieden in het Deltagebied, in de Lauwerszee en de bedreiging van o.a. de Leybucht is deze zeldzaamheid zelfs internationaal vergroot.

De uitzonderlijke belangrijke functie die de Dollard vervult als broed- en vooral als pleisterplaats voor enorme aantallen vogels, die bovendien een vrij grote zeldzaamheid hebben, is in het rapport duidelijk naar voren gekomen. Speciaal moeten hierbij de

Kluut en de Zwarte Ruiter genoemd worden die met een groot deel of de gehele populatie afhankelijk van de Dollard zijn. De ornithologische waarde valt in de categorie: **zeer groot**. Samenvattend kan gezegd worden, dat uitvoering van de nu bestaande plannen onverantwoord grote schade aan het milieu en de levensgemeenschap in de bestaande Dollard met zich mee zou brengen. De waarde van de Dollard is van internationale betekenis. Het is te verwachten, dat de schade zich zal uitstrekken tot de broedvogels van Nederland, Duitsland, Scandinavië en Rusland. De plannen dienen dan ook geen doorgang te vinden.

J.T.

Dit rapport is verkrijgbaar door overmaking van f 4,— per exemplaar op postgirorekening 1726 195 t.n.v. Landelijke Vereniging tot behoud van de Waddenzee te Harlingen onder vermelding 'Rapport De Dollard bedreigd'. Geïllustreerd, 24 pag.

De redactie van 'Het Vogeljaar' stelt zich volledig achter de Werkgroep Dollard. Zij doet een dringend beroep op de lezers om aan de Werkgroep Dollard, Postbus 90 te Harlingen, per briefkaart een adhesiebetuiging te zenden.

Actie Behoud Zwanenwater - voor nu en later

Enige tienduizenden giften zijn reeds bij Natuurmonumenten gestort en nog dagelijks worden aanzienlijke bedragen ontvangen. Van de benodigde zes ton is thans f 400.000,— bijeen. De Vereniging kocht het Zwanenwater bij Callantsoog in de herfst van 1972 voor ca. 5½ miljoen gulden met aanzienlijke steun van het Rijk en de Provincie Noord-Holland.

Inmiddels heeft Natuurmonumenten haar 150.000-ste lid ingeschreven, hetgeen een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van de Vereniging genoemd mag worden.